

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

Development of a Teaching Model for Child Care Centers under Local Government Organization : Practices of Local Wisdom

ทัศนีย์ นาคุณทรง¹ สุรกานต์ จังหาร² ประดิษฐ์ เอกทัศน์³ สมาน เอกพิมพ์⁴ และบุษกร เขจรภักดิ์⁵
Tassanee Nakunsong,¹ Surakan Jangharn,² Pradit Agkatus,³ Samarn Ekkapim,⁴
and Bussakorn Khechornphak⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ประการแรกเพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดมหาสารคาม และประการที่สองเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตจังหวัดมหาสารคาม การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ **ระยะที่ 1** การศึกษาและวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็น ดำเนินการโดย 1) การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน 2) จัดการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากผู้ดูแลเด็ก 3) การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและหารูปแบบการเรียนการสอน จากผู้เกี่ยวข้อง พบว่า ปัญหาด้านการบริหารงาน ด้านสถานที่ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ รูปแบบการเรียนการสอนควรใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุตามธรรมชาติในท้องถิ่น จัดกิจกรรมตามวันสำคัญของท้องถิ่น และให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นต้น **ระยะที่ 2** การสร้างและพัฒนารูปแบบการสอน ดำเนินการโดยได้ร่างรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยหลักการของรูปแบบ สารการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์เรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการเด็ก ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด **ระยะที่ 3** ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนและเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอน โดยนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ได้มาอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ดูแลเด็ก 150 คน แล้วนำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงทดลอง ผลการวิจัยพบว่า

ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสังเกตพัฒนาการของเด็กก่อนและหลังการจัดด้วยรูปแบบการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แล้วนำรูปแบบการสอนไปเผยแพร่แก่ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่างๆ ผู้ดูแลเด็กแสดง

¹ ค.อ.ด. (วิจัยและพัฒนาหลักสูตร) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ DODT. (Organization Development and Transformation) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁵ อาจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ความคิดเห็นว่ารูปแบบการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด แล้วจึงดอบรมให้ผู้ปกครองเรื่อง “การพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยภูมิปัญญาไทย” พบว่าผู้ปกครองมีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานที่บ้านต่อไป

คำสำคัญ : รูปแบบการสอน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of the research were to analyze instructional conditions of child care centers under the local government organization in Maha Sarakham Province, and to develop an instructional model for child care centers by using local wisdom. The study was divided into 3 phases: **Phase I:** Need Analysis comprising 1) analysis of instructional management, 2) organizing meetings to brain storm opinions regarding instructional problems and needs of child care centers, and 3) focus-group discussion for problem analysis and seeking an efficient instructional model. Analyses revealed problems regarding administration, buildings, services, personnel, budgets and management. With regard to the instructional model, it was concluded that the teaching materials should be made from local natural materials; activities on local special days should be organized, and these should involve the community. **Phase II:** Instructional Design and Development that consisted of principles of instructional model development, learning contents, learning experience management, and child development evaluation. Evaluation of the instructional model revealed that its appropriateness was found at the highest level. **Phase III:** Try-out of the Model and Dissemination by using the instructional model with a training workshop for 150 caretakers, before it was later used in an experiment with a group of pre-school children. Findings indicated that the average levels of the children's development before and after learning with the instructional model were significantly different at the .01 level. The model was later introduced to other child care centers, and it was found that the average opinion of the caretakers on the model was very high. Then a training on “Childhood Development with Local Wisdom” was organized for the parents, and the results showed that the parents gained more knowledge on raising children with local wisdom, which they would further apply in raising their own children at home.

Keywords : Instructional Model, Child Care Center, Local Wisdom

บทนำ

ช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดของการพัฒนาสมอง คือ ช่วงเวลา 5 ปีแรกของชีวิต เพราะถือว่าเป็นช่วงอายุที่มี อัตราของพัฒนาการสูงสุด ด้วยเหตุนี้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักถึงความ สำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงนี้ ให้การอบรมเลี้ยงดูและ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบท สังคม - วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรักและความ เข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนา ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กรมวิชาการ, 2546 : 3)

ในปัจจุบันเป็นที่น่าวิตกและถือเป็นวิกฤติของเด็ก ปฐมวัยเนื่องจากข้อเท็จจริงจากการประเมินสถานการณ์และ ทดสอบพัฒนาการอย่างคัดกรองในเด็กปฐมวัย พบว่าโดย ภาวะรวมเด็กปฐมวัยมีแนวโน้มพัฒนาการล่าช้าในทุกๆ ด้าน และพบว่าสมองเด็กแรกเกิดไม่มีปัญหา แต่พอถึงอายุ 6 ปี ระดับไอคิวเด็กไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลกเกือบ 20% และ เด็กอายุ 0 - 3 ปี ที่รับบริการจากสถานรับเลี้ยงเด็กพบว่า สถานรับเลี้ยงเด็กส่วนใหญ่ยังคงด้อยคุณภาพทั้งในด้านการ บริหารและการจัดการ โดยเฉพาะมาตรฐานคุณภาพที่ เหมาะสม รวมทั้งยังไม่มีมีการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐาน อย่างมีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง และศูนย์เด็กเล็กยังขาด คุณภาพในเรื่องวิธีการเรียนรู้ของเด็ก จิตวิทยาและพัฒนาการ ของเด็ก รวมทั้งขาดการกำกับดูแลคุณภาพมาตรฐาน ศูนย์เด็กปฐมวัยอย่างเป็นระบบ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 9)

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 กำหนดให้หน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยถ่ายโอน การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาลที่สถานศึกษาตั้งอยู่ในพื้นที่ เนื่องจากมีความ คล่องตัวในการบริหารจัดการและมีความใกล้ชิดกับท้องถิ่น มากกว่าและมีมาตรฐานการศึกษาเดียวกัน

ซึ่งปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการ ถ่ายโอนภารกิจ อำนาจ หน้าที่ และงบประมาณในการบริหาร

จัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากหน่วยงานต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวน 17,105 แห่ง ผู้ดูแลเด็กจำนวน 36,499 คน และ เด็กเล็กจำนวน 111,971 คน ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบล ทั่วประเทศจำนวน 6,622 แห่ง ที่ได้รับการถ่ายโอนจาก หน่วยงานต่างๆ และจัดตั้งขึ้นเอง ขาดมาตรฐานการดำเนินงานและบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยเฉพาะด้าน การจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ คัทลียา กันหา (2547: บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบปัญหาการดำเนินงาน การจัดการศึกษาในด้านความรู้ความเข้าใจในนโยบายการจัดการ ศึกษาของผู้ที่เกี่ยวข้อง ปัญหาด้านความพร้อมของบุคลากร ในการทำงาน ปัญหาความเพียงพอของสื่อและวัสดุอุปกรณ์ ปัญหาความร่วมมือและความสนใจของชุมชนและงบประมาณ ในการจัดการไม่เพียงพอ

ในปัจจุบันการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นไปอย่าง เหมาะสมนั้นได้มีการร่วมมือกันดำเนินการโดยหน่วยงาน หลายฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งต่างก็พยายามที่จะ คิดค้นและทดลองนำนวัตกรรมต่างๆ เข้ามาช่วยในการพัฒนา เด็กให้มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามปัญหาหลักที่พบก็คือ การพัฒนาดังกล่าวยังไม่ครอบคลุม และการให้บริการ เตรียมความพร้อมแก่เด็กเล็กก็จัดได้ไม่เพียงพอ และมี ปัญหาในเรื่องคุณภาพของการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กอีก ด้วย ดังนั้นการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพจึงจำเป็นต้องอาศัย หลักการ วิธีการ หรือรูปแบบต่างๆ ที่สามารถผสมผสาน ความรู้ตามหลักสากลกับความต้องการและสภาพท้องถิ่น นั้นๆ เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสมกลมกลืน ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 23 กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญ ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก ความรู้เกี่ยวกับ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และมาตรา 24 การจัดการกระบวนการ เรียนรู้ให้เกิดได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานงานความ ร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งความรู้ในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากที่สุด การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นการสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักเรียนในชุมชนนั้นๆ อย่างแท้จริง (วิสากุล กองทองนอก, 2543 : 2) การนำมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนเอง เป็นการปลูกฝังรากฐานให้เด็กปฐมวัยมีความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของตนเอง ความสำคัญในการศึกษาเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยมีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัยมีประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ทำให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้และเข้าใจ เพื่อให้เด็กเกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น (กรมวิชาการ, 2539 : 1 - 10)

การถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงและทางอ้อมย่อมเกิดผลดีต่อเด็กปฐมวัย วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาแก่เด็กต้องง่ายไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ เช่น การละเล่น การเล่านิทาน การเล่นปริศนาคำทาย (สิริมาภิญา โนนตพงษ์, 2545 : 23 - 28) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งเร้าที่ดีและเหมาะสมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งเร้าจากธรรมชาติผ่านการเล่น การได้สัมผัสสัมผัสต้อง สังเกต คิดค้นศึกษาด้วยความเพลิดเพลิน การที่ได้ตัวได้วัด จำแนก เปรียบเทียบสิ่งเร้าที่เรียนจะทำให้เกิดการจำและการเข้าใจ สร้างมโนทัศน์ในเรื่องที่เรียนได้อย่างถูกต้อง (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2543 : 9) นอกจากนี้ยังทำให้เด็กปฐมวัยเกิดความเข้าใจซาบซึ้ง ภูมิใจและตระหนักในความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็สามารถนำไปผสมผสานให้สอดคล้องกับความรู้สมัยใหม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 75)

ผู้ศึกษาพบว่าได้มีการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในหลายๆ หน่วยงานแต่ก็ยังไม่เป็นรูปแบบที่แน่นอน และไม่สามารถพัฒนารูปแบบวิธีสอนที่เป็นของหน่วยงานตัวเองให้เหมาะสมกับเด็กและ

สภาพท้องถิ่นของตนเองได้ และไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตรงกับสภาพชุมชนและสภาพการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพได้ จึงทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการสอนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ครูผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้ในการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กปฐมวัยให้เจริญเติบโตและพัฒนาเหมาะสมกับวัยต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตจังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and development) โดยพิจารณาจากเนื้อหาที่ได้มาจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) จากผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องด้านการศึกษาปฐมวัย
2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ เด็กปฐมวัยที่อยู่ในความดูแลขององค์กรบริหารส่วนตำบล ในเขตจังหวัดมหาสารคามจำนวน 321 ศูนย์
กลุ่มตัวอย่าง เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอนหวาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 26 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling)
3. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550 - กันยายน 2551

เครื่องมือการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. แบบบันทึกข้อมูล

2. แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Best, 1990 : 158-159)

3. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กต่อรูปแบบการเรียนการสอน เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Best, 1990 : 158-159)

4. แบบสังเกตพัฒนาการเด็ก (ของกระทรวงศึกษาธิการ)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็น

การศึกษาวิเคราะห์สภาพปัญหาและความจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน เริ่มโดยศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย จากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นถึงสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลเด็กศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 162 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจงและจากการสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนและหารูปแบบการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากนายกองค้การบริหารส่วนตำบลผู้ดูแลเด็ก ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักการศึกษา กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง จำนวนศูนย์ละ 10 คน จากอำเภอต่าง ๆ 13 อำเภอ อำเภอละ 1 ศูนย์ ซึ่งเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 2 การสร้างและพัฒนาารูปแบบการสอน

นำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบการเรียนการสอน แล้วประเมินรูปแบบการเรียนการสอน โดยประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนโดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบ ผลการประเมินโดยภาพรวมพบว่ามีเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.26

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนและเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอน

แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญนำรูปแบบการเรียนการสอนไปดำเนินการศึกษานำร่องกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อการปรับปรุงแก้ไขขั้นสุดท้าย หลังจากนั้นนำมาสรุปเพื่อปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นำรูปแบบการเรียนการสอนที่ปรับปรุงแล้วนำมาอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ดูแลเด็กทั้ง 13 อำเภอ รวม 150 คน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้รูปแบบการสอนให้กับผู้ดูแลเด็ก นำไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านดอนหวาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 26 คน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) จำนวน 8 สัปดาห์ โดยสังเกตพัฒนาการก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบสังเกตความพร้อม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบ One group pretest - posttest design ดังนี้

จากนั้นนำรูปแบบการสอนไปเผยแพร่แก่ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่างๆ เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นจำนวน 10 ศูนย์ แล้วจัดอบรมให้ความรู้กับผู้ปกครอง เรื่อง “การพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยภูมิปัญญาไทย” จำนวน 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 คน โดยอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานโดยใช้ภูมิปัญญาไทย เช่น การเล่นนิทานพื้นบ้าน การร้องกล่อมเด็ก การผลิตของเล่นจากวัสดุในท้องถิ่น เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการของเด็กปฐมวัยก่อนการทดลองและหลังการทดลองโดยใช้สูตร t-test

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลจากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดมหาสารคาม พบว่า มีปัญหาด้านการศึกษาด้านสถานที่ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ รูปแบบการเรียนการสอนควรใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุตามธรรมชาติในท้องถิ่น จัดกิจกรรมตามวันสำคัญของท้องถิ่น และให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม เป็นต้น
2. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมี 3 ขั้นตอน คือ ระยะเวลาที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็น ระยะเวลาที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการสอน นำข้อมูลจากระยะที่ 1 มาจัดทำร่างรูปแบบการสอน ประเมินรูปแบบการเรียนการสอน โดยประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาพบว่ามีความเหมาะสมระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.70 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.26
3. ผลจากการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ยของคะแนนจากการสังเกตพัฒนาการของเด็กก่อนการจัดประสบการณ์เท่ากับ 32.88 คะแนน จากคะแนนเต็ม 51 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 64.48 และได้ค่าเฉลี่ยหลังจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เท่ากับ 44.77 คะแนน จากคะแนนเต็ม 51 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 87.78 ซึ่งการประเมินพัฒนาการก่อนและหลังการจัดด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กที่มีต่อรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่าความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.76 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.88

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดมหาสารคามพบว่า มีปัญหาในประเด็นต่างๆ หลายด้านคือ ด้านการจัดการศึกษาพบว่าขาดรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ เช่น ขาดรูปแบบที่เป็นระบบและไม่มีมาตรฐาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่หลากหลาย ครูผู้ดูแลเด็กจัดการเรียนรู้ไม่ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน สื่ออุปกรณ์ เครื่องเล่นต่างๆ ไม่เพียงพอ อาคารสถานที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก บุคลากร ไม่มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย แนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาโดยภาพรวม คือ ควรจัดสรรงบประมาณในการจัดสร้างสถานที่ให้เพียงพอกับความจำเป็นและมีความเหมาะสม ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดเตรียมสื่อวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องเล่นสำหรับเด็กให้เพียงพอ ควรจัดอบรมหรือให้การศึกษากับครูผู้ดูแลเด็ก เพื่อครูผู้ดูแลเด็กจะได้มีความรู้ที่ถูกต้องในการที่จะนำไปส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ทั้งสี่ด้านอย่างถูกต้อง และสร้างขวัญกำลังใจให้ครู ผู้ดูแลเด็กในด้านความมั่นคงและความก้าวหน้าในอาชีพ มุ่งการประสานร่วมมือระหว่างพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้ดูแลเด็กในการที่จะร่วมกันวางแผน ออกแบบ ระดมทรัพยากรในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ ชาตรี สำราญ (2547 : 18) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาต้องระดมทรัพยากรในชุมชน ทั้งด้านบุคคล ทรัพยากร และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา การจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้การแก้ปัญหา และการพัฒนาโดยอาศัยความร่วมมือของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนองค์กรต่างๆ ในชุมชนในการที่จะร่วมสร้างสรรค์ให้เกิดการพัฒนาการศึกษาของเด็กในชุมชนอย่างแท้จริง
2. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนพบว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการสอนที่ได้มาจากการพัฒนารูปแบบที่มีขั้นตอน

ต่างๆ ที่เชื่อถือได้ ตั้งแต่การศึกษาและวิเคราะห์สภาพความต้องการจำเป็นจากการวิเคราะห์เอกสาร สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จากการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นผู้ดูแลเด็กผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย แล้วนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้มาพัฒนารูปแบบการสอนที่ประกอบไปด้วยส่วนต่างๆ ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ สารการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล จากนั้นนำรูปแบบการสอนที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาปฐมวัย ด้านหลักสูตรและการสอนประเมินความเหมาะสมของรูปแบบจึงทำให้รูปแบบการสอนที่ได้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งสามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคามให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. ผลจากการพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้ดูแลเด็กมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ได้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้ดูแลเด็ก และในช่วงนี้ผู้ดูแลเด็กที่ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการนำรูปแบบการสอนไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย แล้วทำการสังเกตพัฒนาการก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบสังเกตพัฒนาการ พบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยอภิปรายได้ดังนี้

1. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการสอนมีพัฒนาการด้านร่างกายสูงขึ้น เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์ต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายทั้งกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก เช่น เด็กได้เคลื่อนไหวแขน ขา และอวัยวะทุกส่วนในร่างกาย ในขณะที่เด็กได้ออกมาเล่นกลางแจ้งกับสื่อการเล่นในท้องถิ่นที่นำมาทำเป็นของเล่นให้เด็กเล่น เช่น บักกลิ้งล้อ เดินกะลามะพร้าว บักป็นลม เป็นต้น ทำมาจากไม้ ไม้ไผ่ เชือกปอ ซึ่งเป็นสื่อที่วัสดุและของจริงจากธรรมชาติ ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้โดยใช้กล้ามเนื้อจากประสาทสัมผัสทั้งห้า ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะสอนได้ดีเท่า

(เกษลดา มานะจตุติ, 2529 : 2-3) และกิจกรรมที่ส่งเสริมด้านกล้ามเนื้อเล็ก เช่น จากการศึกษาที่ได้พบใบตองเพื่อทำการหุงการฉีกใบตอง ห่อใบตองเพื่อทำข้าวต้ม ม้วนใบตองจากการทำขนมมากเบ็ง การฉีกใบตองเพื่อห่อเป็นเส้น หรือการปั้นข้าวเหนียว เป็นต้น ล้วนส่งเสริมพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อทั้งสิ้น

ภาพที่ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านร่างกาย

2. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ ด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพัฒนาการด้านอารมณ์สูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมที่นำมาให้เด็กทำส่วนเป็นสิ่งของเด็กคุ้นเคย เช่น มีความสุขกับการได้ฟังนิทานพื้นบ้าน การฟังเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น นอกจากนี้การที่นำเอาปรัชญาชาวบ้านซึ่งล้วนเป็นคุณภูมิ คุณญา คุณตา คุณยาย ที่ใจดี เด็กมีความคุ้นเคย สอนเด็กด้วยความรัก ความเมตตา ทำที่อ่อนโยน จึงทำให้เด็กมีความสุข มีกิจกรรมมารยาทเรียบร้อย มีแต่รอยยิ้มเสียงหัวเราะตลอดช่วงเวลาที่ทำกิจกรรมและการนำเอานิทานพื้นบ้านมาเล่าให้เด็กฟังนั้นจะทำให้พฤติกรรมด้านต่างๆ ของเด็กดีขึ้น เนื่องจากนิทานเป็นส่วนหนึ่งของต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก เพราะตัวละครในนิทานสามารถเร้าความสนใจของเด็กและมีพลังโน้มน้าวทัศนคติตลอดจนเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ส่วนการร้องเพลงกล่อมเด็ก ภาษาที่ใช้กล่อมยังคงเป็นภาษาถิ่น เนื้อหาจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน ให้คุณค่าทางด้านจิตใจ

ภาพที่ 2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านอารมณ์

นอกจากนี้การนำเอาพยางค์ บทหรือสรรพนามมาให้เด็ก ร้อง ซึ่งการร้องจะร้องด้วยสำเนียงภาษาท้องถิ่น ซึ่งเดิมจะเป็น เรื่องราวเกี่ยวกับทางพุทธศาสนา สรรเสริญบูชาพระรัตนตรัย รำลึกถึงเรื่องราวพุทธชาด เล่าเรื่องพุทธประวัติเป็นคติธรรม เพื่อกล่อมเกล่าจิตใจ และพรรณนาถึงรูปแบบของสังคม สรรพนามจึงมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ในสังคมของชาว อีสานเป็นอย่างมาก เมื่อนำมาแต่งเนื้อร้องให้เหมาะกับวัยเด็ก อ่อนล้าซึ่งไม่ยาวมาก เด็กสามารถร้องได้ ซึ่งเนื้อร้องนอกจากจะ ใช้สั่งสอนกล่อมเกล่าจิตใจแล้วยังมีทำนองที่ให้ความไพเราะ ทำให้เด็กเกิดความสงบเยือกเย็น สามารถพัฒนาความพร้อม ด้านจิตพิสัยและมีคุณลักษณะทางคุณธรรมจริยธรรมได้ อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัย สามารถใฝ่มน้ำใจจิตใจของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

3. พัฒนาการด้านสังคมเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัด ประสพการณ์ด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีพัฒนาการด้านสังคมสูงขึ้น เพราะกิจกรรมต่างๆ ที่นำมาจะมีทั้งกิจกรรมที่ต้องทำเป็นกลุ่มและเดี่ยว เช่น การเล่นเกมเป็น กลุ่ม การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญ ข้าวจี๋ บุญผะเหวด บุญบั้งไฟ บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก เป็นต้น ซึ่งจะทำให้เด็กได้เรียนรู้ในการอยู่ร่วมกับสังคม ทั้งยังเป็น การปลูกฝังรากฐานให้เด็กปฐมวัยมีความรักและผูกพัน กับท้องถิ่นของตนเอง และจากการที่ได้ฟังนิทานพื้นบ้าน จะช่วยส่งเสริมให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ วัฒนธรรม ชนชาติ (2548 : 60) ที่พบว่าการใช้นิทานจากเค้าโครงนิทาน พื้นบ้านสามารถพัฒนาความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือ ผู้อื่นได้

4. พัฒนาการด้านสติปัญญาเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ จัดประสพการณ์ด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่น มีพัฒนาการด้านสติปัญญาสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสภาพแวดล้อมใกล้ตัวเด็กปฐมวัย เป็นสิ่งเร้าที่ดีและเหมาะสมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้ เป็นอย่างดี เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้เรียนรู้สิ่งเร้าจากธรรมชาติ ผ่านการเล่น การได้สัมผัสจับต้อง สังเกต คิดค้นศึกษาด้วยความ เพลิดเพลิน การที่เด็กได้วัด จำแนก เปรียบเทียบสิ่งเร้า ที่เรียนจะทำให้เกิดการจำและการเข้าใจ สร้างมโนทัศน์ใน เรื่องที่เรียนได้อย่างถูกต้อง การละเล่นพื้นบ้านอีสานเป็นการ ละเล่นที่ไม่มีบทร้อง และที่มีบทร้องประกอบที่เป็นภาษาถิ่น เข้ามาให้เด็กได้เล่นซึ่งจะช่วยส่งเสริมความพร้อมทางด้าน ภาษา เพราะการละเล่นที่มีบทร้องจะต้องมีการพูด / ร้อง โต้ตอบกันอยู่ตลอดเวลา เช่น การเล่นอ้ายโหมงตาบอด บักหยาดไทร รี่ข้าวสาร เป็นต้น นอกจากนั้นยังสามารถพัฒนา ความสามารถด้านตรรกะ / คณิตศาสตร์ ทั้งการสังเกต เปรียบเทียบ การบอกจำนวน และยังช่วยให้เด็กรู้จักการ แก้ปัญหาในการจะเล่นอย่างไรให้ชนะด้วย เช่น การเล่นหัว กากิโหลกจะช่วยให้เด็กรู้จักการสังเกตและกระแจะที่จะโยน เบี้ยลงช่องให้ถูกโดยไม่ลงเส้น และการนับจำนวนช่องที่จะ ต้องกระโดดข้าม หรือช่องไหนที่กระโดดเหยียบได้ขาเดียว หรือสองขา เป็นต้น นอกจากนี้การที่เด็กลงมือปฏิบัติการ ทดลอง เช่น การย้อมต้นกกเพื่อนำไปทอ การประกอบอาหาร พื้นบ้าน ซึ่งเด็กจะต้องใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการปฏิบัติ การทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ทักษะทางภาษา หรือ เกิดความคิดสร้างสรรค์จากการทำกิจกรรมศิลปะ ซึ่งเป็น กิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้สร้างสรรค์ตามความคิดและ จินตนาการโดยผ่านกิจกรรมทางศิลปะที่หลากหลาย ทั้ง กิจกรรมกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ และรายบุคคล เช่น การวาดภาพ ระบายสี การต่อเติมภาพ การติดปะ การพิมพ์ภาพโดยใช้เศษ วัสดุหรือสื่อธรรมชาติ สื่อในวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น เช่น สีธรรมชาติจากพืชผักสมุนไพรในชุมชน กิ่งไม้ ใบไม้ ผ้าฝ้าย ผ้าพื้นบ้านอีสาน และวัสดุที่เหลือใช้จากชุมชน โดยเน้นการใช้ อย่างรู้ค่า ผ่านการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ภาพที่ 3 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้านสังคม

แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ เอื้อต่อการพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการที่สูงขึ้นอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ และกระบวนการที่ทรงคุณค่าสามารถนำมาสร้างและพัฒนาการศึกษาสำหรับเด็กได้จริง สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ศัคนีย์ นาคุณทรง (2548) ที่ได้ศึกษาความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการศึกษาวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีพฤติกรรมความสามารถทางพหุปัญญาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้ตามจุดมุ่งหมาย นอกจากแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรูปแบบที่มีคุณค่าสามารถนำไปสู่การพัฒนาเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จริงแล้วยังเกิดเครือข่ายการพัฒนาจากการร่วมมือของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสานของ รุ่งลาวัลย์ ละอาคา (2546: 287) ที่พบว่าจากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญา นำสู่การปรับใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กระดับอนุบาล คือ ครูมีมุมมองในการที่จะนำวัฒนธรรมพื้นบ้านมาพัฒนาการเรียนรู้ออกไปสู่อุปกรณ์ สภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเด็กอนุบาล ส่งผลให้

เกิดกระบวนการเรียนรู้จากพลังบุคคลและทรัพยากรในชุมชนในการที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กให้มีความหมายอย่างแท้จริง

5. จากการสอบถามผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่างๆ ที่นำรูปแบบการสอนไปใช้ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการสอนมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผู้ดูแลเด็กเห็นว่ารูปแบบการสอนเป็นรูปแบบที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้เด็กปฐมวัยมีประสบการณ์เบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ทำให้เด็กปฐมวัยได้เรียนรู้และเข้าใจเน้นพัฒนาทักษะทุกด้าน ยังทำให้เด็กเกิดความรัก ความผูกพัน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น ซึ่งในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเน้นการเรียนรู้ให้พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง สามารถแก้ปัญหาพัฒนาชีวิตอาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนเองต่อไปในอนาคต (กรมวิชาการ, 2539) นอกจากนี้สาระการเรียนรู้ของรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้เป็นสาระที่เป็นวิถีชีวิตครอบคลุมธรรมชาติที่อยู่รอบตัวและกิจกรรมของบุคคลในชุมชน สาระที่เกิดขึ้นจากวิถีชีวิตของเด็กเป็นสาระที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และความต้องการของเด็ก สาระจึงเอื้อต่อการเรียนรู้ตามบริบทของชุมชนท้องถิ่น และมีความต่อเนื่องของการเรียนรู้ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกับบ้านและชุมชนของเด็ก สาระการเรียนรู้ต่างๆ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและวิถีชีวิต บางครั้งอาจไม่มีการเตรียมการล่วงหน้า เพราะเป็นสาระที่ต้องปรับและยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สังคม ตลอดจนสถานะของโลกที่เด็กกำลังเผชิญอยู่

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ให้แก่เด็กเพื่อให้เด็กได้รับเนื้อหาสาระที่กำหนด อันนำไปสู่การมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น ได้กำหนดขึ้นโดยตั้งอยู่บนหลักการอันเป็นพื้นฐานของรูปแบบ ประสบการณ์การเรียนรู้ในแต่ละวันจะจัดตามตารางกิจกรรมประจำวัน ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการนำประสบการณ์ในชีวิตของเด็กมาจัดเวลาและขั้นตอนที่เหมาะสม และการประเมินพัฒนาการเด็ก เน้นการประเมินตามสถานการณ์จริงที่สอดคล้องกับชีวิตจริง สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วิถีชีวิตและกิจวัตรประจำวัน

ประเมินให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ดังนั้นผู้ดูแลเด็กจึงมีความเห็นว่ารูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

5. จัดอบรมผู้ปกครองเด็กปฐมวัย เรื่อง “การพัฒนาเด็กปฐมวัยด้วยภูมิปัญญาไทย” จำนวน 6 หมู่บ้าน หมู่บ้านละ 50 คน ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานเมื่ออยู่ที่บ้านโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเล่านิทาน การกล่อมเด็ก รวมทั้งการผลิตของเล่นจากวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น จากการสังเกตพบว่าผู้ปกครองกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นความพยายามที่จะเรียนรู้ในการทำของเล่น การฝึกเล่านิทาน เป็นต้น และจากการสัมภาษณ์พบว่า

ภาพที่ 4 การอบรมผู้ปกครองเด็กปฐมวัย เรื่อง “การพัฒนาเด็กปฐมวัยกับภูมิปัญญาไทย”

ผู้ปกครองมีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ที่บ้านต่อไป เพราะสิ่งที่จะนำไปใช้อบรมเลี้ยงดูบุตรไม่ใช่สิ่งอันไกลแต่เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว และมีอยู่ในตัวของผู้ปกครองอยู่แล้ว เช่น การกล่อมลูก การเล่านิทานพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน การทำอาหาร การพาลูกไปเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น หรือการทำของเล่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้ปกครองมีความรู้หมดแล้วแต่ขาดวิธีการนำไปใช้ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน ซึ่งสอดคล้องกับ กุลยา ตันตติผลชีวะ (2543 : 9) กล่าวว่า การถ่ายทอดความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับเด็กปฐมวัยในรูปแบบการเรียนรู้อย่างง่าย เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับแนวทางการดำรงชีวิตในชุมชนให้

มีการผสมผสานกับศาสตร์ต่างๆ จะทำให้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ตรงได้เร็วและกว้าง โดยเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติตอบสนองความต้องการของเด็กปฐมวัยได้อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี และคณะ (2536 : 149 - 151) กล่าวว่า การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กโดยการเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้แก่เด็ก รวมทั้งความร่วมมือของหลายฝ่าย การพัฒนาเด็กให้มีประสิทธิภาพจึงอาจทำได้หลายรูปแบบโดยผ่านทาง การจัดการศึกษา เพราะจะส่งผลต่อเด็กโดยตรง

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาสภาพการจัดการเรียนการสอนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดมหาสารคามพบว่า มีปัญหาด้านการศึกษา ด้านสถานที่ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านการบริหารจัดการ
2. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยหลักการ จุดประสงค์ สาระการเรียนรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ สื่อ และการประเมินผล มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด
3. เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีพัฒนาการสูงขึ้น
4. ความคิดเห็นของผู้ดูแลเด็กที่มีต่อรูปแบบการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นพบว่า ความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำประเพณีตามวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน มาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งส่งผลให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นสื่อ ส่งผลให้เด็ก

มีพัฒนาการที่ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้นับเป็นการสืบสานและอนุรักษ์มรดกอันดีงามของชุมชนให้คงอยู่ การวิจัยนี้มีประโยชน์สำหรับการวิจัยต่อไป

2. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูผู้ดูแลเด็กและผู้ทรงภูมิปัญญาและผู้ปกครองเข้ามาร่วมสนับสนุนในการจัดการเรียนการสอน ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้และเกิดการประสานเชื่อมโยงในส่วนของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและชุมชนจากฐานของข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ จึงเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยต่อไปคือ การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับปฐมวัย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ดูแลเด็กภูมิปัญญาท้องถิ่น นักการศึกษา กรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง อำเภอต่างๆ ในจังหวัดมหาสารคามที่มีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประภัสสร ปรีเอี่ยม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรภััสสร อินทรบำรุง ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตรา ชนะกุล อาจารย์ ดร.ภูษิต ภูทองเถิง อาจารย์ทิพวรรณ คันทา ที่ได้กรุณาตรวจแก้ไขเครื่องมือและให้คำแนะนำอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติที่ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย ประจำปีการศึกษา 2551

เอกสารอ้างอิง

กุลยา ตันตผลชาติชะ. (2534). **การสอนแบบจิตปัญญา**. กรุงเทพฯ : บริษัท เอ็ดสันทเพรสโปรดักส์ จำกัด.
เกษลดา มานะจตุติ. (2529). **สื่อการเรียนและเครื่องเล่นของเด็กก่อนวัยเรียน**. เชียงใหม่ : สหวิทยาลัยล้านนาวิทยาลัยครูเชียงใหม่.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2541). **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

คัทลียา กันกา. (2547). **การศึกษาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามนโยบายการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลนาจักร อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. อุตรดิตถ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

ชาตรี สำราญ. (2547). **บทเรียนจากความจริง**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสตรี-สตรีดิวอร์ค.

ณัฐินี ชนะโชติ. (2548). **การใช้นิทานที่ครูแต่งเองโดยใช้เค้าโครงนิทานพื้นบ้านพัฒนาพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือผู้อื่นของเด็กปฐมวัย โรงเรียนบ้านศรีไกรลาศ จังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ ; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ทัศนีย์ นาคุณทรง. (2548). **รายงานวิจัย เรื่องความสามารถทางพหุปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ทิศนา แชมมณี และคณะ. (2536). **หลักการและรูปแบบการพัฒนาเด็กปฐมวัยตามวิถีชีวิตไทย**. กรุงเทพฯ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รุ่งลาวัลย์ ละอาคา. (2546). **การพัฒนาโปรแกรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านของครูและผู้ทรงภูมิปัญญาเพื่อการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลตามวิถีชีวิตชนบทอีสาน**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ ; จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิสากุล กองทองนอก. (2543). **การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กำแพงเพชร : บัณฑิตวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

วิชาการ, กรม. (2539). **แนวทางการจัดการเรียนการสอน**

โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา
ลาดพร้าว.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2546). **นโยบายและยุทธศาสตร์**

การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี) ระยะยาว พ.ศ.

2550-2559. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สิริมา ภิญาญอห์นตพงษ์. (2545). **เด็ดดอกไม้ฉันกระเทือน**

ถึงดวงดาว การปลูกฝังเด็กปฐมวัยรักสิ่งแวดล้อม,"

วารสารการศึกษาปฐมวัย. 6(2) : 30, 36.